

Özlem Zeren

<https://orcid.org/0000-0003-0190-9366>

Master's student Hitit university institute of social sciences department of history, Türkiye, ozlmzeren@hotmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Zeren, Ö. (2024). Atatürk Dönemi Eğitim Politikaları ve Mesleki ve Teknik Eğitim Alanındaki Gelişmeler. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (6), 4032-4056.

Atatürk Dönemi Eğitim Politikaları ve Mesleki ve Teknik Eğitim Alanındaki Gelişmeler

Öz

Atatürk'ün eğitim alanındaki çalışmaları Milli Mücadele yıllarında başlamıştır. Dolayısıyla Atatürk dönemi eğitim politikaları ile mesleki ve teknik eğitimdeki gelişmeleri inceleyen bu çalışma, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılışıyla kurulan İcra Vekilleri Heyeti dönemiyle başlamaktadır. Cumhuriyetin ilanından sonra oluşturulan dokuz hükümet programı da bu çerçevede incelenmiştir. Eğitim politikalarında meslek eğitimine yapılan vurgular ele alınmış ve bu dönemde mesleki ve teknik eğitimin gelişimi için yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Bu araştırmanın amacı, 1920-1938 yılları arasında yapılan çalışmaların günümüz eğitim politikalarına ve mesleki eğitimin gelişim süreçlerine katkılarını ortaya koymaktır. Dönemin eğitim politikalarının, yıllar süren savaşlarla yıpranan Türk milletine gerekli ilgiyi göstermek ve Anadolu'yu eğiterek Cumhuriyet ilkelerinin devamlılığını sağlamak amacıyla yürütüldüğü söylenebilir. Atatürk'ün fikir ve düşüncelerinin dönemin eğitim politikalarını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. 1920-1938 yılları arasında ülke gerçeklerine ve koşullarına uygun meslek elemanları yetiştirme çabaları, ulusal bir mesleki ve teknik eğitim sisteminin kurulmasına yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Politikası, Mesleki ve Teknik Eğitim, Eğitim Tarihi

Educational Policies and Developments in Vocational and Technical Education in Atatürk's Period

Abstract

Atatürk's work in the field of education started during the years of the National Struggle. Therefore, this study, which analyses the educational policies and developments in vocational and technical education in Atatürk's era, starts with the period of the Committee of Executive Deputies established with the opening of the Grand National Assembly of Turkey (TBMM). The nine government programmes formed after the proclamation of the Republic are also examined within this framework. The emphasis on vocational education in educational policies is discussed and the efforts made for the development of vocational and technical education in this period are analysed. The aim of this study is to reveal the contributions of the studies carried out between 1920-1938 to today's education policies and the development processes of vocational education. It can be said that the education policies of the period were carried out in order to show the necessary attention to the Turkish nation, which was worn out by years of wars, and to ensure the continuity of the principles of the Republic by educating Anatolia. It is seen that Atatürk's ideas and thoughts significantly influenced the education policies of the period. Between 1920-1938, efforts to train professional staff in accordance with the realities and conditions of the country led to the establishment of a national vocational and technical education system.

Keywords: Education Policy, Vocational and Technical Education, History of Education

Giriş

Atatürk dönemi eğitim politikaları ve mesleki ve teknik eğitim alanındaki gelişmelerin incelendiği bu çalışmanın amacı, günümüzdeki eğitim politikaları ve mesleki ve teknik eğitimin gelişim süreçlerinin anlaşılmasına katkı sağlaması için 1920-1938 yılları arasındaki çalışmaların yerini ve katkılarını ortaya koymaktır.

Araştırma yöntemi olarak derleme yöntemi ile doküman tarama tekniği kullanılmıştır. Araştırma süreci, konunun belirlenmesi, sınırlılıkların tanımlanması, veri toplama, bulgu ve sonuçların raporlanması adımlarını içerir. Araştırmada; maarif kongresi ve heyeti ilmiye kararları, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) görüşmeleri, müfredat programları, çıkarılan yasalarla ilgili çeşitli kaynaklar incelenmiş, araştırmacıların fikir ve yaklaşımları özetlenerek yeni bir sentez ortaya konulmuştur. Türk Milli Eğitim politikasının temellerinin atıldığı bu dönemin aynı zamanda mesleki ve teknik eğitim alanındaki gelişmelerdeki etkisi önemli bulunmaktadır.

Eğitim, genel ve yaygın olarak kabul gören şekliyle "bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişim meydana getirme süreci" olarak tanımlanmaktadır. Burada ifade edilen "istendik" değişim eğitimin belli bir politikaya dayandırıldığını ortaya koyar. Bu durumda eğitim politikası ile hükümetler gelecekte var olmasını istediği bireyleri şekillendirirler (Yıldız & Yıldız, 2016). Mesleki ve teknik eğitim; bireyi iş piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda teorik ve pratik yönden donatmayı, istihdam ve hayata hazırlamayı amaçlar. Mesleki ve teknik eğitim genellikle örgün eğitim ve yaygın olarak yapılanmıştır (Ekşioğlu & Taşpınar, 2019). Günümüzde, Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim; Örgün olarak mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarını, mesleki eğitim merkezlerinde çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimini, halk eğitim merkezlerine bağlı yaygın eğitim kurslarını ve yükseköğretimde ön lisans ve lisans programlarını kapsamaktadır.

Eğitim tarihine bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu'nda, halkın büyük çoğunluğunun klasik okul eğitiminden faydalanamadığını yeniçeri ocağı, esnaf loncaları, ahi birlikleri, tekkeler ve zaviyeler gibi kendilerine has eğitimi çevresinde bulunanlara uygulayan bir sistemin söz konusunu olduğu görülmektedir. 19. yüzyıl ortalarına değin, imparatorluğun eğitim kuruluşları, mahalle ya da sıbyan mektepleri, medreselerle, saray okulları olan Enderun mektebinden oluşmaktadır. İlköğretim gereksinmesini karşılayan sıbyan mekteplerinin ilkokul çağındaki kız-erkek çocukların birlikte eğitim gördükleri vakıf kurumları olduğu yine mahalle mekteplerinin çevre halkının elbirliği ile yaşatılan, eğitimi dine dayalı, daha çok okuyup yazma öğreten kurulaşlar olduğu bilinmektedir. Tanzimat’tan sonraki yıllarda özellikle II. Meşrutiyet dönemlerinde eğitim alanında önemli gelişmeler olmuştur. Niceliği azımsanmayacak oranda rüştiye, idadi ve sultaniler gibi ortaöğretim ve çeşitli yükseköğrenim kurumları açılmıştır (Akyüz, 2001). Osmanlı’da mesleki eğitim ise 19. yüzyıla kadar ahilik ve lonca sistemi içerisinde "çıraklık" eğitimi olarak yürütülmüştür. Kaynaklardan, Cumhuriyet’ten önce meslek öğretimi amacıyla "ıslahane" adı altında çeşitli sanat okulları ve sonrasında sanayi mektepleri kurulmuş olmasına rağmen, mesleki eğitimin devletin eğitim politikası arasında yer almadığını ve mesleki eğitimin genel eğitimin dışında ve 1927’ ye kadar il ve belediye idareleri tarafından kurulmuş ve yönlendirilmiş olduğu anlaşılmaktadır (Akyüz, 2001). 1840’lardan başlayarak Osmanlı Devleti’nde ekonomik geri kalmışlığı düzeltmek için açılan kamuya ait ve özel iş yerlerinde çalışabilecek nitelikli işçilerin eksik olması nedeniyle çağın gerekliliklerine uygun şekilde işgücü yetiştirmeyi amaçlayan mesleki eğitim okullarının kurulmasına yönelik olarak bir mesleki eğitim hamlesi başlatıldığı ve çok çeşitli meslek okulları açıldığı kaynaklarda yer almaktadır. Mesleki ve teknik eğitim, Cumhuriyet dönemi

Türkiye'sinin de önceliklerinden biri olmuştur (Yıldırım & Şahin, 2015). Cumhuriyet sonrası eğitim sisteminin oluşmasında etkili olan dört temel faktörden söz edilmektedir. Bunlar:

1. Atatürk'ün görüşleri,
2. Türk milli eğitimini yeniden yapılandıran yasal düzenlemeler,
3. Cumhuriyet Halk Partisi ve hükümetlerin programları,
4. Milli eğitim şuralarına öncülük eden kongre ve heyetlerin kararları olarak belirtilmektedir (Öztürk, 2017). Çalışma akışı bu temeller üzerinde ele alınmıştır.

Atatürk'ün yeni Türk milli eğitimi ve bu eğitimin temel ilkelerine dair görüşlerini Bozdemir üç temel esasta toplamıştır: Ulusal Eğitim, Laik Eğitim ve Pozitivist Eğitim (Bozdemir, 1998). İ. Doğan'a göre, Atatürk yeni Türk devletinin eğitimini dört ana karakter üzerine inşa etmiştir: Laiklik, modernleşme, milliyetçilik ve demokrasi (Doğan, 2010). Atatürk döneminin bütün sosyal politikalarının temeli ve hedefinde eğitim vardır.

Atatürk, Türk milletini eğitimsizlikten kurtarma mücadelesinde milletinin yeteneklerine güvenmiş ve bu inancını şu sözleriyle ifade etmiştir: "*Ben milletimin vicdanında ve istikbalinde ihtisas ettiğim büyük tekamül istidadını bir milli sır gibi vicdanımda taşıyarak peyderpey bütün heyet-i içtimaiyemizde tatbik ettirmek mecburiyetinde idim*" (Akçakayalıoğlu, 1980). 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı günden itibaren, savaşın en çetin ve buhranlı günlerinde bile eğitimle ilgili hedeflerine ulaşmak için çalışmalar yapmıştır. Erzurum ve Sivas Kongreleri dönemlerinde devam eden eğitimle ilgili düşünceleri, Ankara'ya gelişi ile birlikte TBMM çatısı altında detaylı bir şekilde tartışılmıştır (Göksel, 1985).

1. Atatürk Dönemi Hükümetleri Eğitim Politikaları (1920-1938)

TBMM'nin açılışından sonra kurulan ilk hükümet, Mustafa Kemal Paşa'nın İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) başkanlığını yaptığı, Mustafa Kemal Paşa Hükümeti'dir denilebilir (Kodal, 2023). 4 Mayıs 1920'de Maarif Vekaleti'ne atanan Sinop Milletvekili Rıza Nur Bey, tarafından okunan hükümet programı içinde eğitimle ilgili kısımda şunları ifade etmektedir:

"Maarif islerindeki gayemiz; çocuklarımıza verilecek terbiyeyi her manasiyle dinî ve millî bir hale koymak ve onları cidal hayatta muvaffak kılacak, istinatgahlarını kendi nefislerinde bulduracak kudreti tessebbüs ve itimadı nefis gibi seciyeler verecek, müstahsal bir fikir ve suur uyandıracak bir derece-i âliye'ye isal eylemek, tedrisat-ı resmîyeyi bütün mekteplerimizi en ilmî en asrî olan bu esasatla kavaid-i sıhhiye dairesinde yeniden tanzim ve programlarını ıslah etmek,

mizacı millete ye seraiti coğrafiye ve iklimiyemize, ananati tarihiye ve içtimaiyemize muvafık ilmi ders kitapları meydana getirmek, halk kütlesinden lûgatleri toplayarak dilimizin kâmusunu yapmak, bizde ruhu milliyi nemalandırarak tasarı tarihiye, edebiye ve içtimaiyeyi erbabına yazdırmak, asarı atika-i milliyeyi tescil ve muhafaza eylemek, garp ve sarkın müellefatı ilmiye ve fenniyesini dilimize tercüme ettirmek, hasılı bir milletin hıfzı hayat ve mevcudiyeti için en mühim amel olan maarif umuruna dikkat ve gayreti mahsusa ile çalışmaktır. Bugün ise ilk isimiz mekâtibi mevcudeyi hüsnü idare etmektir” (TBMM, 2013).

Konuşmada eğitimin dini ve milli değerleri içermesi, özgüven ve girişimcilik, yüksek fikir ve şuur aşılması, eğitim sistemi reform, uygun ders kitapları, dil ve sözlük çalışmaları, milli ruhun canlandırarak eserler ve milli eserlerin korunması, çeviri çalışmaları, maarifin önemi gibi noktalara değinilmektedir. Bu hususların yanı sıra aynı zamanda var olan okulların iyi bir şekilde yönetilmesinin önemi vurgulanmıştır.

II. ve III. İcra Vekilleri Heyeti dönemlerinde ilk İcra Vekilleri Heyeti hükümetinin programı çerçevesinde eğitim politikasının devam ettirildiği söylenilebilir (Kodal, 2023). İstiklal Mücadelesi zaferle sonlanmış, Lozan Barış Antlaşması kabul edilmiş, Ankara merkezli yeni Türk devleti dünyaca tanınmıştır. Bunların gerçekleşmesinde iş başında olan III. İcra Vekilleri Heyeti'nin ardından İsmail Safa (Özler) Bey, Maarif Vekili olarak görev yaptığı IV. İcra Vekilleri Heyeti Hükümeti olarak TBMM'ye Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın fikirlerinin etkili olduğu yeni bir hükümet programı sunmuştur. Programın oluşturulmasında, bir önceki İcra Vekilleri Heyeti'nde de görev yapan İsmail Safa Bey tarafından Mustafa Kemal Paşa'nın onayını aldıktan sonra, yayınlanan Misak-ı Maarif (Eğitim Andı) temel alınmıştır denilebilir (Kodal, 2023). IV. İcra Vekilleri Heyeti başkanı Ali Fethi Bey tarafından okunan hükümet programının başında gelen öncelikli konular savaştan yeni çıkmış ülkenin, ekonomik zorluklarını aşmak olmakla birlikte eğitim öğretim politikasını belirleme ve bu alanda yapılacak işlere de programda detaylı bir şekilde yer verilmiştir (TBMM, 2013). Konuşmada yer alan politika, hedefler ve yapılacak çalışmalar aşağıdaki gibi maddeler halinde açıklanmıştır:

*Eğitim siyaseti, genel ve ortak terbiyede birlik ve mesleki terbiyede uzmanlaşma ilkelerine dayanacaktır.

Eğitimin terbiyevi görevlerinden ilki çocukların eğitim ve öğretimi, ikincisi halkın eğitim ve öğretimi, üçüncüsü ise millî seçkinlerin yetişmesi için gerekli araçların hazırlanması ve teminidir. Çocukların eğitim ve öğretimi okullar aracılığıyla sağlanacak; okulların çağdaş gelişmelere ayak uydurabilmesi için öğretmenlerin daha iyi yetiştirilmesine, tatil

zamanlarında açılacak kurslarla bilgilerini genişletmelerine, okul binalarının ıslahına ve ders araçlarının tamamlanmasına özen gösterilecektir. Halkın eğitim ve öğretimi için gece dersleri ve çırak okulları kurulacak, halkın diline ve ihtiyacına uygun kitaplar yazdırılarak basılacak ve ülkenin her köşesine dağıtılacaktır. Millî seçkinlerin yetişmesi için yetenekli ve kabiliyetli olup ailesinin maddi gücü yetersiz olan gençler, orta ve yüksek okullarda özel olarak desteklenecek; uzmanlık kazanmaları için Avrupa'daki eğitim merkezlerine gönderileceklerdir. Bilimsel dalların, özellikle insani ve toplumsal esaslara dair temel kitaplar tercüme edilip basılarak dağıtılacaktır.

*Hükümet, eğitimin tüm aşamalarının en üst seviyede gelişmesini sağlamak için aynı önemi verecektir. Yani ilkokullarla lise ve liselerin, üniversitenin ve yüksek meslek okullarının paralel olarak gelişmesine özen gösterilecek; ilköğretim öğretmen okulları ve liselere öğretmen yetiştirmek ve çeşitli bölgelerde ehil ilköğretim müfettişleri yetiştirmek için orta öğretmen okulları açılacak, yüksek öğretmen okulu öğrencilerinin ayrıca mesleki bilgi edinmeleri ve uygulama yapmaları sağlanacaktır.

*Milli Eğitim Bakanlığı, bu yıldan itibaren ülkenin belirli noktalarında öğretmen okulları ve tam devreli liseler açarak ve her türlü araçlarla donatarak güçlü eğitim merkezleri kuracaktır. Eğitim araçlarını temin etmek için Avrupa'ya üç kişilik bir heyet gönderilmiştir. Ders araçlarının ülkemizde üretilmesi için uygun merkezlerden birinde düzenli bir okul müzesi ve bu müzeye bağlı bir imalathane oluşturulacaktır.

*Eğitim teşkilatı, milletin her ferdine yetenek ve kabiliyetini en üst seviyede geliştirecek yolu açık bırakacak; olağanüstü yetenek ve kabiliyetini ispat eden yoksul çocukların en yüksek eğitimi takip edebilmesi için hükümet destek sağlayacaktır. Bu yıldan itibaren liselere kabul edilecek parasız yatılı öğrencilerin yarışma yöntemiyle ülkenin çeşitli bölgelerinden seçilerek kabulüne başlanmıştır. Bu tür öğrencilerden üniversite ve yüksek okul eğitimini takip edecekler için İstanbul'da bir öğrenci yurdu açılması düşünülmektedir.

*Bireyin bedensel, zihinsel kabiliyetleri gibi ahlaki ve toplumsal kabiliyetleri de geliştirilecektir. Bu amaca ulaşmak için bir beden eğitimi öğretmen okulu açılacak, izcilik teşkilatına özel önem verilecek, programlar ve okulların teşkilatı yavaş yavaş toplumsal esaslara uygun hale getirilecektir.

*İlköğretim, milletin tüm bireylerine genel eğitimle birlikte uygulamalı mesleklere yönelik bir eğitim de sağlayacaktır. Uygun merkezlerde altı yıllık ilköğretimden sonra tarım, sanayi ve ticarete yönelik iki yıllık tamamlayıcı sınıflar açılarak yükseköğrenim göremeyen gençlerin bu sınıflara devam etmeleri zorunlu kılınacaktır.

*İlköğretimin zorunluluğu yaygınlaştırılacaktır.

*Kadınların eğitimine de erkeklerin eğitimi kadar önem verilecektir. Bu amaçla çeşitli merkezlerde ileri düzeyde öğretmen okulları ve kız liseleri açılmaya başlanmıştır. Zamanla kız sanat okulları da açılacaktır.

*Millî kültür teşkilatına özel önem verilecek; eğitim ve öğretim, millî kültüre ve çağdaş uygarlığa dayalı olacaktır. Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki Kültür Müdürlüğü genişletilerek çeşitli yerlerde araştırmalara başlanacak, uygun bölgelerde millî müzeler oluşturulacak; millî eserlerin toplanması ve derlenmesine, millî sanat ve endüstrinin gelişmesine ve ilerlemesine çalışılacaktır.

*Öğretmenliğin özel bir meslek haline getirilmesi ve kadrolarının birleştirilmesi hakkındaki tasarı Yüce Meclis'e sunulmuştur.

*Milli Eğitim Bakanlığı'nın ıslahat ve faaliyetlerinde takip edeceği bilimsel ilkeleri belirleme görevi olan bir bilimsel kurul bulunacaktır (TBMM, 2013).

Programda yer alan eğitimle ilgili bu maddelerin daha sonraki çalışmalarda da temel alındığı görülmektedir. Yedinci madde de mesleki eğitime değinilmiş olup dokuzuncu madde de kadınların tahsili ve kız sanayi liselerinden söz edilmesi oldukça önemlidir. Bu politikalar, eğitim sisteminin kalitesini artırmayı ve toplumun tüm kesimlerinin gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, hükümet sisteminde önemli değişikliklere gidilmiş ve meclis hükümeti yerine kabine sistemi benimsenmiştir. Atatürk'ün Cumhurbaşkanı olarak seçilmesinden sonra, İsmet (İnönü) Paşa tarafından kurulan Cumhuriyet döneminin ilk hükümeti döneminde ve II. İnönü Hükümetinde Misak-ı Maarif ve Tevhid-i Tedrisat (Öğretimin Birleştirilmesi) Kanunu bağlamındaki anlayış ile eğitim politikaları devam etmiş, TBMM'ye yeni bir hükümet programı sunulmamıştır (Kodal, 2023). Ali Fethi Okyar'ın yeni hükümet programında eğitimle ilgili olarak, Tevhid-i Tedrisat esaslarının kabul edilmesinin önemi, eğitim alanında istikrar sağlanması ve gençlerin hayata hazırlanması hedeflenmiştir. Halkın eğitime gösterdiği ilgiyi karşılamak için öğretmen eksikliklerinin giderilmesi ve okulların programlarının ve okul teşkilatının istikrarının korunması üzerinde durulmuştur (Kodal, 2023).

III. İnönü Hükümeti, özellikle iç güvenliği öncelikli tuttuğu ve hızlı bir şekilde kurulduğu için, TBMM'ye çok kısa bir program sunmuştur.

İsmet Paşa program ile ilgili şunları söylemiştir. *“Hükümetin siyaseti umumiyesi malûmdur. Hariciyede ecnebi devletlerle hüsnü münasebetin muhafazası, ahden muallak bulunan mesailin hüsnü intacı, nafia, ziraat ve sıhhati memleket tedabirinin ehemmiyeti mahsusa ile inkisaf ettirilmesi ve cumhuriyetin feyyaz ve islâhkâr mesaisinin maliyede, ticarete, maarifte ve adliyede devamıdır”* (TBMM, 2013). Sözlerinden anlaşıldığı gibi Cumhuriyet ilkelerinin temel alındığı Tevhid-i Tedrisât Kanunu bağlamında politikalara ve çalışmalara devam edilecektir.

IV. İnönü Hükümetinde eğitim ile ilgili yeni bir program sunulmamıştır.V. İnönü Hükümeti programında da eğitim politikasında temelde bir değişiklik olmayıp takip edilecek eğitim politikasına ilişkin *“Maarif siyasetimizde mesleki tahsil ve ihtisas, az masrafla çok netice arayan amelî bir mahiyet, mekteplerimizi her türlü menfî tesirattan münezze, ahlâk ve intizam cephelerini bilhassa ehemmiyetli tutan bir zihniyet ve yeni bir kuvvetle devam edeceğiz.”* İfadelerinin kullanıldığı görülmektedir (TBMM, 2013).

VI. İnönü Hükümetinde, İsmet İnönü tarafından yeni hükümet programı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde okunmuştur. Programda eğitim politikası ve yapılacak işlere *“Maarifte gayelerimizin temini için az masrafla çok okutabilmek usullerinin tatbikinde bilhassa mesai sarfetmek kararındayız.”* İfadeleri ile kısa bir şekilde değinilmiştir. *“(TBMM, 2013).*

VII. İnönü Hükümetinin program görüşmelerinin yapıldığı Meclis konuşmalarında yeni söylemlerin yer almadığı buradan anlaşılan önceki dönemlerde ifade edilen Misak-ı Maarif ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Atatürk'ün ilkeleri bağlamında temel eğitim politikasını sürdürdüğü görülmektedir (Kodal, 2023). Atatürk döneminin son hükümet programı Atatürk'ün son Başbakanı olarak bilinen Celal Bayar tarafından mecliste okunmuştur. Celal Bayar, yaptığı konuşmasında eğitim alanından söz ederken *“milli kültür”* den bahsetmiştir ve milli eğitimde takip edilecek politikalara, yapılacak çalışmalara ifadelerinde yer vermiştir. Hükümet programının eğitimle ilgili kısmı, milli kültürün gelişimi üzerine odaklanmaktadır. İlköğretimin ve öğretmen yetiştirmenin önemine vurgu yaparak, genç neslin karakter gelişimine önem verilmesi ifade edilmektedir. Mesleki eğitimin ise, gençleri hayata hazırlamak için önemli olduğu vurgulanmakta ve çeşitli meslek dallarına yönelik eğitimlerin milli eğitim sisteminin bel kemiği olacağı belirtilmektedir. Yükseköğretime de değinen Bayar, Ankara Üniversitesi'nin kurulacağını belirtirken ortaokul ve liselere verilen önemi de belirtmektedir. Tarih ve dil araştırmalarına ve eğitimine özel önem vereceklerini ifade etmektedir. Avrupa'nın ilim ve sanat merkezlerine öğrenci gönderecekleri ve

uzmanları Türkiye'ye çekmeye çalışacaklarını anlatmaktadır. Devlet okullarının hem nicelik hem de nitelik açısından yüksek standartlara ulaştırılmasını hedeflediklerini dile getirmektedir. Türk kültürünü ve bu güzel dilin doğru kullanımını teşvik edeceklerini, modern teknolojinin sanata ve kültüre olan katkılarını ve Güzel Sanatlar Akademisi'nin reformunu sürdüreceğini dile getirmektedir. Sporun da milli kültürün bir parçası olduğunu ifade etmekte, Türk vatandaşlarının hem zihinsel hem de bedensel olarak sağlıklı ve güçlü yetiştirilmesinin önemine değinmektedir (TBMM, 2013).

2. Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarına Yön Veren Temel Yasalar

Atatürk dönemi eğitim politikalarına yön veren temel yasalar şunlardır:

- “*Tevhid-i Tedrisat Kanunu /430/29.4. 1340 (1924)*”.
- “*Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu /439/7.4. 1340 (1924)*.”
- “*Maarif Teşkilâtına Dair Kanun /789/3.4.1926.*”
- “*İlk Mektep Muallim ve Vazifeleri Hakkında Kanun /842/2.6.1926.*”
- “*Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun /1353/3.11.1928.*”
- “*İstanbul Darülfünunu'nun İlgasına ve Maarif Vekaletince Yeni Bir Üniversite Kuruluşuna Dair Kanun /2252/6.6.1933.*”
- “*Maarif Vekaleti Merkez Teşkilâtı ve Vazifeleri Hakkında Kanun /2287/22.6.1933.*”
- “*Köy Öğretmenleri Kanunu /3238/24.6.1937*” (Hesapçıoğlu, 2013).

3. Atatürk Dönemi Yeni Müfredat Programları

Atatürk dönemi yeni müfredat programları şunlardır:

- “*Maarif Misakı*” ya da “*Umumî Maarif ve Terbiye Programı*” / 8.3.1923.”
- “*1924 İlk Mektep Müfredat Programı.*”
- “*1924 Ortaöğretim Programı.*”
- “*1926 İlk Mektep Müfredat Programı.*”
- “*1929 İlk Mektepler Talimatnamesi*”
- “*1930 Köy Mektepleri Müfredat Programı.*”
- “*1931 Ortaöğretim Programı.*”
- “*1934 Ortaöğretim Programı.*”
- “*1938 Ortaöğretim Programı*” (Hesapçıoğlu, 2013).

4. Cumhuriyet'in Eğitim Politikalarını Etkileyen Önemli Konular

4.1. Maarif Kongresi (15-20 Temmuz 1921)

Atatürk, Sakarya Savaşı öncesinde kritik bir dönemde Ankara'da Maarif Kongresi'ni toplayarak, yeni Türkiye'nin eğitim politikasını bir kez daha ortaya koymuştur. Eğitime ve öğretmenlere olan güçlü inancının önemli bir yansıması olarak Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden gelen 250'den fazla kadın ve erkek eğitimcinin yer aldığı kongreyi cepheden gelerek açmış, öğretmenlerin teker teker elini sıkmıştır (Akyüz, 2001). Kongrenin açış konuşmasında Atatürk'ün değindiği noktaların en önemlisi milli bir eğitimin tesis edilmesi vurgusudur.

Karakütük (2021) araştırmasında; gazete haberlerine göre, Maarif Kongresi'nde ele alınan bir diğer önemli konunun meslek dersleri programı olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda, daha önce diğer ülkelerin programlarından alınan meslek derslerinin, ülkemizin şartlarına uygun bir şekilde düzenlenmesi üzerinde görüşülmüştür. Konuyla ilgili olarak söz alan Darü'l-muallimat Müdürü, kız mekteplerinin programlarına eklenmesi gereken derslerin, kızların ev kadını olabilmeleri için gerekli olan pratik becerilere odaklanması gerektiğini vurgulamıştır. Kongre'nin sonunda, Hamdullah Suphi Bey tarafından tedrisat-ı iptidai ve meslek dersleri programıyla ilgili gün boyunca yapılan müzakerelerin Kongre'nin oylamasına sunulması talep edilmiş ve oylama sonucunda büyük bir çoğunlukla kabul edilmiştir. Kongre toplandığı dönemde çok ses getirmiş ancak savaş şartları nedeniyle çalışmalarını kısa sürmüştür. Kongrede tartışılan ilk ve ortaöğretim programları, köy öğretmeni yetiştirilmesi gibi konularda kesin bir karara varılamadığı anlaşılmaktadır. Savaş yıllarında eğitim konularının ele alınması ve eğitimde yapılacak yeniliklerin tartışılması, gelecek için atılan büyük bir adım olarak kabul edilmiştir. Eğitimdeki eksikliklerin belirlenmesi, modern öğretmenlerin yetiştirilmesi, çağdaş eğitim gereklilikleri gibi konular, Kongre süresince tartışılmış olup alınan kararlarla daha sonra yapılacak yeniliklere bir temel oluşturulmuştur.

4.2. Misak-ı Maarif (Eğitim Andı) 8 Mart 1923

Mustafa Kemal Paşa'nın, teşvikleriyle Türk eğitiminin ilkelerini ifade eden ilk genelge Maarif Vekâleti tarafından hazırlanarak Misak-ı Maarif (Eğitim Andı) adıyla İsmail Safa Özler tarafından yayınlanmıştır. Bu genelge, Cumhuriyet'in kuruluşuna Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim politikalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamış ve günümüzde de eğitim sistemimizin temel ilkelerini belirlemiştir. Genelgede, eğitim ve öğretimin amaçları, eğitim kurumlarından beklenenler, 1923 yılında uygulanacak program, öğretmen okulu bölgeleri, ortaöğretim programları, öğretmenlerin refah seviyesinin artırılması, okulların durumu, dil dersleri ve telif ve

tercüme konuları üzerinde detaylı bilgiler yer almaktadır. Cumhuriyeti kuran kadro, siyasi bağımsızlık için Misak-ı Milli, ekonomik bağımsızlık için Misak-ı İktisadi ve eğitim-kültür bağımsızlığı için ise Misak-ı Maarif ilkelerine bağlı olarak kararlar almıştır. Bağımsız, çağdaş bir eğitim sistemi kurma çalışmalarında Misak-ı Maarif etkili olmuş, Tevhid-i Tedrisat Kanununa ve Atatürk dönemi hükümet programlarına kaynaklık etmiştir (Kodal, 2023).

4.3. Tevhid-i Tedrisat (Eğitimin Birleştirilmesi) Kanunu (3 Mart 1924)

Eğitim alanında bu yıllarda yapılan en önemli reformlardan birisi eğitimde millilik, modernlik ve laiklik esaslarının başarıyla uygulanabilmesi için Tevhid-i Tedrisat Kanunu olmuştur. Çünkü; Tevhid-i Tedrisat eğitim ve öğretimin birleştirilmesi temel unsur olup eğitim faaliyetlerinin bütünüyle devletin elinde olması demektir.

Atatürk, TBMM'nin İkinci Dönem Birinci Toplanma Yılı'nda (1 Mart 1924) yaptığı açış konuşmasında bu konuya şu şekilde vurgu yapmıştır:

“...Milletin genel eğiliminde saptanan eğitim ve öğretimin birleştirilmesi ilkesinin bir an önce uygulanması gerektiğini gözlemliyoruz. Bu yolda gecikmenin zararları ve bu yolda istekli olmanın ciddi ve derin sonuçları acele olarak vereceğiniz kararınıza esas olmalıdır...”

Atatürk'ün bu sözünün ardından Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılarak eğitim ve öğretimin birleştiği görülmektedir (Okur, 2010). Kanunun maddeleri özetle şunları içermektedir: Türkiye'deki tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı hale getirilmiştir. Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti tarafından yönetilen tüm medrese ve mektepler Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti bütçesinden alınan kaynaklar, eğitim bütçesine aktarılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı, Darülfünun'da bir ilahiyat fakültesi kurarak dini eğitim için özel okullar açmıştır. Askeri okullar, sağlık okulları dahil olmak üzere tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu kanunla birlikte, farklı teşkilatlanması olan eğitim kurumlarının birleştirilmesiyle Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması sağlanmış ve milli kültürün gelişimi, Cumhuriyetin ideallerinin gerçekleştirilmesi ve eski eğitim kurumlarının tasfiyesi gibi önemli hedefler belirlenmiştir. Ayrıca, yabancı okulların denetlenmesiyle eğitimde daha kontrollü bir ortam oluşturulmuştur (Okur, 2010). Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması, eğitimde gerçekleştirilen diğer reformlara alt yapı sağlamıştır. Kanun, öğretim birliğini temel alarak müfredatların hazırlanması ve eğitim teşkilatlarının düzenlenmesi zorunluluğunu getirmiştir. Bu çerçevede, çeşitli yasal düzenlemeler yapılarak yeni öğretim programları, ders planları ve öğretmenlerin statülerini belirleyen çeşitli düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu sonrasında laiklik ilkesi gereğince hükümet, ülkedeki tüm yabancı okullara din esaslarına

dayanan eğitimi ve din propagandasını yasakladığını bildirmiştir. Bu kurala uymayan yabancı okullar kapatılmıştır. Bu bağlamda, Tevhid-i Tedrisat Kanunu eğitim alanında gerçekleştirilen radikal bir reform olarak değerlendirilmektedir (Dinç, 1999).

4.4. Heyet-i İlmiye Toplantıları (1923, 1924,1925)

Burada hükümetlerin eğitim politikalarının oluşturulmasına önemli katkısı nedeniyle Heyet-i İlmiye toplantılarından da bahsetmek yerinde olur. Bu toplantılar 1939 yılından itibaren toplanacak olan milli eğitim şuralarının temelidir.

4.4.1. I. Heyet-i İlmiye (15 Temmuz 1923)

I. Heyet-i İlmiye Toplantısı eğitim-öğretimin millileştirilmesi ve modernleştirilmesine doğru atılan önemli adımlardan biridir. Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa Bey başkanlığında toplanan ve bir ay süren kongre çalışmalarında, eğitimin icraat programı, milli kültür, önemli başvuru kitaplarının Türkçe'ye çevrilmesi, milli sözlük ve dilbilgisi, milli müzik, dil ve edebiyat, milli tarih kitaplığı, milli tarih ve coğrafya enstitüleri, milli arşiv, milli müze, etnografya müzesi, Ankara'da yüksek dereceli dersler verilmesi, ilkokul programında değişiklikler, ilkokuldan sonra hayata hazırlık programı, öğretmen okullarının programlarında değişiklik, sultanilerde öğretim süresi ve isim ve yapı değişikliği, Teftiş Kurulu Nizamnamesi, Eski Eserler Nizamnamesi, İstanbul Darülmuallimin ve Darülmualimat okullarında yüksek kısım açılması gibi önemli konularda kararlar alınmıştır (Okur, 2010) Bu kararlar, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki uygulama ve politikalara önemli bir örnektir. Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa Bey, I. Heyet-i İlmiye toplantısından sonra yukarıda yer verilen "Misak-ı Maarif" genelgesini yayınlamıştır.

4.4.2. II. Heyet-i İlmiye (23 Nisan 1924)

Maarif Vekili Vasıf Bey (Çınar) başkanlığında İkinci Heyet-i İlmiye toplantısı yapılmıştır. Yapılan toplantıda Maarif Vekâleti, çeşitli konular ve sorunlar karşısında izlenmesi gereken politikaları belirlemek amacıyla Türkiye'nin önde gelen eğitim, bilim ve kültür insanlarının görüşlerine başvurmuştur. İkinci Heyet-i İlmiye'nin komisyon çalışmaları sonucunda alınan kararlar şu şekilde ifade edilebilir: Ortaokul ve lisenin ayrılması öğrenim süresinin altı yıl olarak belirlenmesi ve bu sürenin iki devre şeklinde ve üçer yıl olması, öğretmen okullarının öğrenim süresinin dört seneden beş seneye çıkarılması, ortaokul, lise ve öğretmen okulu programlarının genişletilip sosyoloji derslerinin eklenmesi, ilkokul öğretim programlarının geliştirilmesi ve ders

kitaplarının yazdırılması. Bu kararların büyük bir kısmı Maarif Vekili Vasıf Bey tarafından uygulamaya konulmuştur (Okur, 2010).

4.4.3. III. Heyet-i İlmiye (26 Aralık 1925)

Maarif Vekili Mustafa Necati Uğural'ın başkanlığında toplanan Üçüncü Heyet-i İlmiye'de kısaca, bütçeden maariğe ayrılan paraların en verimli şekilde kullanılması, okulların, tüm çocukları kabul edebilecek kapasiteye genişletilmesi, liselerin belirli merkezlerde yapılması ve zamanla sayılarının artırılması, yatılı olmayan okullarda karma eğitim uygulanması, stajyer öğretmenlerin mesleki eğitimi, öğretmenlerin terfi süreçlerine yönelik yasal temellerin oluşturulması, "Milli Talim ve Terbiye Dairesi" nin kurulması konuları konuşulan önemli konular arasındadır. Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısının sonuçları oldukça olumlu olmuştur. Üçüncü Heyet-i İlmiye'nin kararları 22 Mart 1926 tarihinde kabul edilen 789 sayılı "Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun" olarak adlandırılan ve Milli Eğitim teşkilatlanmasında önemli düzenlemeleri içeren kanunun çıkarılmasında etkili olmuştur. Ayrıca, "Dil Heyeti" ve "Talim ve Terbiye Dairesi" oluşturularak önemli bir kurumsal eksiklik giderilmiştir (Okur, 2010).

4.5. Yeni Türk Harflerinin Kabulü (1 Kasım 1928)

Cumhuriyet'in kurulduğu yıl itibariyle Türkiye nüfusu 11-12 milyondur ve nüfusun %10'u, kadınların sadece %3'ü okuryazardır (Karagözoğlu,1985). Okul, öğrenci ve öğretmen sayıları ile ilgili veriler ise Tablo. 1'deki gibidir.

Tablo 1. 1923-1924 Okul, Öğrenci, Öğretmen Sayıları (Karagözoğlu, 1985)

	İlkokul	Ortaokul	Lise	Meslek Okulu	Yükseköğretim	Toplam
Okul Sayısı	4.894	72	23	64	9	5.062
Öğrenci Sayısı	341.941	5.905	1.241	6.547	2.914	358.548
Öğretmen ve Öğretim Üyesi Sayısı Toplam						11.918

1928 yılına kadarki sürece bakıldığında eğitimle ilgili kongrelerin düzenlendiği, yurt dışından uzmanların getirildiği ve Avrupa ülkelerine öğrencilerin gönderildiği bu dönemde gerçekleştirilen eğitim- öğretimi ilgilendiren radikal reformlardan birisi de Arap Alfabesi'nin kaldırılmasına karar verilmesidir. Atatürk, gazetecilere mektuplar göndermek, konuşmalar yapmak gibi ön hazırlıklara başlamıştır. Atatürk'ün yeni Türk harflerinin halka hızlı bir şekilde öğretilmesi için çalışmalara başlayarak bu devrimi yasalaştırmadan önce halka anlatmak ve halkın desteğini

almak için yurdun çeşitli yörelerine uzun yurt gezilerine çıktığı belirtilmektedir. 1 Kasım 1928 tarih ve 1353 sayı ile “Yeni Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu kanunla birlikte, 1.1.1929 tarihinden başlanarak Haziran 1929’a kadar yazışmaların ve işlemlerin yeni Türk alfabesine dönüştürülmesi kararlaştırılmıştır. Bütün okullarda Türkçe öğretimde yeni Türk harflerinin kullanılması ve eski harflerle yazılmış kitapların öğretimden kaldırılması uygulaması da yine aynı yıl içinde başlatılmıştır (Dinç, 1999). Bakanlar kurulunca çıkarılan 51 maddelik “Millet Mektebi Teşkilatına Dair Talimname” (11 Kasım 1928) ile Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Başöğretmen olarak kabul edilmiş ve ilk defa kitlesel bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Yönetmelikte, 15 ile 45 yaş arası kadın, erkek okula gitmemiş tüm vatandaşlar, millet mektebinin öğrencisi sayılmıştır. Aynı uygulama ordu tarafından kışlalarda başlatılmıştır. Millet mekteplerinin açıldığı 1928 - 1937 yılları arasında, toplamda iki buçuk milyon vatandaş okuma yazma öğrenmiştir (Okur, 2010).

5. 1923-1938 Atatürk Dönemi Mesleki ve Teknik Eğitim Alanında Yapılan Çalışmalar

5.1. Yabancı Uzmanların Raporları

Mesleki ve teknik eğitimin gelişimine önemli katkılar sağlayan çalışmalardan biri, yabancı eğitim uzmanlarının ülkemize davet edilip hazırladıkları raporlardır. 65 eğitim uzmanı arasından öne çıkan isimler arasında; John Dawey, Alfred Kühne, Ömer Buyse yer almaktadır. Bu uzmanlar, mesleki ve teknik eğitimle ilgili çeşitli konularda çalışmalar yapmışlardır. Raporlarda, Dewey örgütlenme konusuna, Kühne çıraklık eğitimine, diğer uzmanlar ise bütçe, program ve okul nitelikleri gibi konulara odaklanmışlardır. Bu raporlar detaylı incelendiğinde, günümüz mesleki ve teknik eğitim sistemine olan etkilerini daha iyi anlamak mümkündür. Eğitimin dönüşümünde sadece yabancı uzmanların değil, başta Atatürk olmak üzere Ziya Gökalp’in, İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun, İsmail Hakkı Tonguç’un ve Rüştü Uzel’in aktif roller üstlenen bilim adamları arasında yer aldığı görülmektedir (Alkan vd., 1998). Türkiye’ye ilk getirilen yabancı uzman Amerika Birleşik Devletleri’nden Prof. Dr. John Dewey’dir. İstanbul ve Ankara’da incelemelerde bulunan Dewey, Aralık 1924’te Maarif Vekâleti’ne bir rapor sunmuştur. Raporda, Türk eğitim sisteminin modernleştirilmesi ve çağdaş bir yapıya kavuşturulması amacıyla çeşitli öneriler arasında mesleki eğitimle ilgili göze çarpan en önemli öneri; gençleri, ilgi, yetenek ve ihtiyaçları doğrultusunda mesleklere hazırlamak için mesleki ortaokulların kurulması ve çeşitli yerlerin

ihtiyaçlarına göre ticaret ve ziraat meslek kurslarının açılması şeklindedir. John Dewey'in ayrılmasından yaklaşık bir yıl sonra, yine Maarif Vekâleti'nin daveti üzerine gelen uzmanlardan biri de Alman eğitimcilerinden Prof. Dr. Alfred Kühne'dir. Meslek okulları konusunda uzman olan Kühne, İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir ve Eskişehir'de meslek okullarında incelemelerde bulunduktan sonra verdiği raporda şu önerilerde bulunmuştur: Zorunlu eğitimin uygulanması, ilkokullarda öğrencilerin mesleğe yönelik olarak eğitilmesi ve bu çerçevede el işleri eğitimine önem verilmesi, öğretmenlerin öğrencilerin meslek seçimine rehberlik etmeleri ve yurt dışına öğrenci göndermek işleriyle ilgilenmek üzere "Meslek Müşaveresi Teşkilatı"nın kurulması, meslek okullarına önem verilmesi, özellikle ziraat ve ticaret alanında uygulamalı eğitim verecek okullara önem verilmesi ve geliştirilmesidir (Okur, 2010). Bu öneriler, Türkiye'deki meslek eğitiminin geliştirilmesi ve öğrencilere daha etkili bir şekilde rehberlik edilmesi amacını taşımaktadır.

Maarif Teşkilatının Türkiye'ye getirdiği bir diğer yabancı uzman Prof. Dr. Omer Buyse'dir. Nisan 1927'de Türkiye'ye gelerek ve Ankara, Konya, Eskişehir, Adana, Kütahya, İzmir ve İstanbul'da incelemeler yapan Buyse, her ilin ihtiyaçlarını yerinde tesbit ederek çalışmalarını Haziran 1927'de tamamlayarak hazırladığı raporu Maarif Vekaleti'ne sunmuştur. 1939 yılında Maarif Vekaleti tarafından basılan Omer Buyse'nin "Teknik Öğretim" hakkındaki raporunda yer alan konular özetle şöyle ifade edilebilir: Eğitimin her derecede teknik, genel, medeni ve ahlaki özelliklere sahip olması, mesleki eğitim ile ilgili çalışmalarda o yerdeki meslek kuruluşlarının, sanat ve ticaret gruplarının temsilcilerinin katılacağı komisyonların kurulması, danışmanlık görevi yapacak bu komisyonların kararlarının okulun masraflarını karşılayan kurum veya devletin onayına sunulmasıdır (Okur, 2010). Erkeklere yönelik meslek eğitiminin örneği olmak üzere Başkent Ankara'da İş Üniversitesi kurulmasını öneren Omer Buyse, aynı şekilde kadınların meslek eğitimi için bir okulun açılmasını da tavsiye etmiştir. Adının "İsmet İnönü Kız Enstitüsü" olmasını teklif eden Buyse, bu okulun amacının genç kızların ve kadınların sanat, ticaret ve modern hayatın gerektirdiği konularda kendilerine gerekli bilgileri vermek olduğunu açıklamıştır. Önerdiği okullardan sadece İsmet Paşa Kız Enstitüsü açılmıştır (Okur, 2010). Bir yandan da Yeni Türk Devleti karşılaştığı ekonomik zorlukları aşmak amacıyla iktisadi çalışmalar da başlatmıştır. 1923'de İzmir İktisat Kongresinin toplanması, devletin ekonomik kalkınmayı gerçekleştirecek strateji ve politikalarını belirleyerek yeni bir sürecin başlamasına öncülük etmiştir. Bu çerçevede, sanayi mektepleri, bölgelerin ihtiyaçlarına uygun olarak kurulacak ve öğretim, İktisat Vekaleti'nin Sanayi Müdüriyet-i Umumiyesi gibi yetkili bir merkez tarafından uygulamalı ağırlıklı düzenlenecektir. Ayrıca, çırak okulları, ustalık kursları açılacak, uzmanlaşmaları için sanayi

mekteplerinden öğrenciler Avrupa'ya gönderilecektir. Buradan anlaşıldığı üzere mesleki teknik eğitim önemli bulunmuş ve bu konu sonraki yıllarda da Cumhuriyetin sanayileşme sürecinde, ele alacağı en önemli konulardan biri olmuştur (Akkutay, 1996). Atatürk, mesleki ve teknik eğitimin kurulması ve yaygınlaştırılması konusuna özel ilgi göstermiş ve gerekli önlemlerin alınması için ilgilileri yönlendirmiştir. 1923 – 1925 yılları arasında, meslek okullarına özel ziyaretlerde bulunarak, mesleki eğitimin önemini vurgulamıştır. İzmir Mithat Paşa Endüstri Meslek Lisesi'ni üç defa ziyaret etmiştir. 13 Şubat 1923 yılındaki ilk ziyaretlerinde daha çok öğrencinin yetiştirilmesi gerektiğini belirterek ve okulun hatıra defterine şu cümleleri yazmıştır: "*Varmak zorunda olduğumuz düzeye, bugünkü kadar, uzak kalışımızın mühim sebeplerinden biri sanata ve sanatkârlığa gerekli derecede önem verilmemiş olmasıdır*" (Doğan, 2019). Maarif Vekaleti, hem yurt dışından uzmanları Türkiye'ye getirirken, hem de aynı zamanda Avrupa'nın çeşitli ülkelerine ve Amerika'ya öğretmen ve öğrenci göndermiştir. İsveç ve Danimarka'ya el işleri, resim ve pedagoji alanında, İngiltere ve Fransa'ya ise yabancı dil öğretmeni yetiştirmek üzere birçok öğrenci gönderilmiştir. Dönen öğrenciler, Gazi Orta Muallim Mektebinde ve diğer okullarda öğretmen olarak görevlendirilmiştir (Okur, 2010). Cumhuriyetin ilk yıllarında, çeşitli ülkelerin eğitim sistemleri ve kurumları hakkında bilgi sunan yayın ve ünlü eğitimcilerin eserleri eğitim sistemlerini tanımak amacıyla Türkçe'ye çevrilmiştir. 1923'ten 1928 yılına kadar 47 eser Türkçeye çevrilmiştir (Okur, 2010). 1934–1936 yılları arasında hazırlanan Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı bu yıllardaki önemli gelişmelerden biridir. Bu plan, eğitim ile istihdam kesiminin ortaklaşa çalışması açısından önemli bir adımdır. Planın hazırlanmasında Milli Eğitim Bakanlığı'na ek olarak, Milli Savunma, Tarım, Bayındırlık, Ekonomi bakanlıklarından temsilciler de yer almıştır. Çeşitli çırak ve sanat okulları ile tekniker okulları, mühendis okulları ve gezici köy kurslarının açılmasını öngören bu plan, başarıyla uygulanarak, mesleki ve teknik eğitimin yurt genelinde yayılmasına ve öğrenci, öğretmen ve okul sayılarının hızla artmasına katkı sağlamıştır (Doğan, 2019). Rüştü Uzel'in liderliğindeki bu komite, Türk Eğitimine büyük katkıda bulunarak en mükemmel teknik öğretim planını hazırlar ve uygular. Sanat okullarına döner sermaye sağlanır ve ilköğretim seviyesindeki öğretmenlerin maaşları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ödenir, bu sayede öğretmenler maaşlarını düzenli olarak alabilirler. Uzel'in teknik öğretim planlaması, yabancı uzmanların başaramadığı kadar gerçekçi ve memleketimizin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Sanat okulu kurulacak her yerde, Uzel kişisel olarak incelemelerde bulunur ve okula hangi sanayi dalları için

derslerin konulacağı, yerel sanatların incelenmesi sonucu karara bağlanır. Yeni okulun giderleri ile yerel sanat ve ticarete katkısı araştırılır. Ayrıca, çevredeki başarılı ustaların sanat okullarında ders vermesi sağlanır. Sanat okullarının teknik donatımını sağlamak adına devlet daireleri büyük ölçüde desteklenir. Bugün hala devam eden sanat okulları uygulaması, Rüştü Uzel'in liderliğindeki bu planlama sayesinde hayata geçirilmiştir (Başgöz, 2010). Yerli ve yabancı uzmanların eğitim sistemimiz hakkında sunduğu raporlar ve öneriler, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından titizlikle değerlendirilmiştir. Yukarıda anlatılan “Bakanlıklar Arası Kurul,” yabancı uzmanların sunmuş olduğu raporları inceleyerek, sanayicinin ihtiyaç duyduğu nitelikli eleman talebinin çırak okulları aracılığıyla karşılanması, ayrıca akşam sanat okulları ve kısa süreli kurslar açılması önerilerine yer vermiştir (Akkutay, 1991).

5.2. Mesleki ve Teknik Eğitim Mevzuatında Gelişmeler

1923-1938 döneminde mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi için bazı yasalar çıkarılmıştır. 1927’de kabul edilen 1052 sayılı yasa ile teknik okulların programları, araç-gereçleri, öğretmen yetiştirme ve istihdam sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığı’na devredilmiştir. Aynı yasa çerçevesinde, bu alandaki okul müdürleri ve öğretmenlerin görüşleri alınarak öğretim süreleri 3–4 yıl iken, ilk iki yılında hazırlayıcı sınıflar olmak üzere ve son üç yılında teknik olarak süre 5 yıla çıkarılmıştır. Yine bu yasaya uygun olarak çıkarılan yönetmelikle aynı yıl 133 öğrenci mesleki okulların öğretmen ihtiyacının karşılanabilmesi için çeşitli Avrupa ülkelerine gönderilmiştir. Okulların ve hizmetlerin gelişmesi sonucunda, bir önemli gelişme de 1933 yılında 2287 sayılı yasa ile Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurularak mesleki ve teknik eğitim, merkezi bir örgüte kavuşturularak etkinliğinin artırılması olmuştur. 1867 sayılı yasayla mali yönetiminin ilgili bölgeye dahil olan iller tarafından sağlandığı dokuz bölgede toplanan illerde bölge sanat okulları oluşturulmuştur. 1935 yılından itibaren ise 2765 sayılı yasayla bölge sanat okullarının tüm masrafları devlet tarafından karşılanmaya başlanmıştır (Doğan, 2019). 1933-1938 yılları arasında uygulanmış olan Birinci Beş Yıllık Plan çerçevesinde, daha önce kurulan Sümerbank işletmelerine ek olarak Etibank, Maden Teknik Arama gibi kuruluşların kurulduğu ve şeker, dokuma, cam, demir-çelik gibi fabrikaların açıldığı gözlemlenmektedir. Mevcut ve planlanan fabrikaların işgücü ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra ordunun yeni gelişen ihtiyaçları da mesleki eğitimin ulusal düzeyde güçlendirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu dönemde, mesleki ve teknik eğitimi güçlendirmek amacıyla örgün eğitim kurumlarına ek olarak, yaygın eğitim olanaklarının da kullanılmaya çalışıldığı görülmektedir. 1938’de çıkarılan 3457 sayılı yasanın 100’den fazla işçi çalıştıran işletmelerin çırak, kalfa ve ustaları yetiştirme, işçilerin bilgilerini geliştirme zorunluluğu

getirmesi ise çalışanların becerilerini artırmaya dönük olarak mesleki eğitimde önemli bir adımdır (Somuncu, 2020).

5.3. Mesleki ve Teknik Eğitimle İlgili Açılan Okullar

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'nün kurulmasından sonra, öncelikle okulların öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla çeşitli adımlar atılmıştır. Kız Teknik Öğretmen Okulu (1934-1935 eğitim-öğretim yılında), ise Erkek Teknik öğretmen okulu (1937-1938 eğitim-öğretim yılında) açılmıştır. Bu dönemde öncelikli olarak Ankara, Bursa ve İstanbul'da "Akşam Erkek Sanat Okulları" da faaliyete geçmiştir. (Akyüz, 2001). 1926 yılında memleketimizde faaliyet gösteren meslek okulları (Kılınç, 2013) Tablo.3'de verilmiştir.

Tablo 3. Erkek Sanat Okulları (1926) (Kılınç, 2013).

Vilayet adı	Okul adı	Kaç sınıf olduğu	Derecesi
Aksaray	Erkek Sanayi Mektebi	3	İlk
Bolu	Erkek Sanayi Mektebi	3	İlk
Urfa	Erkek Sanayi Mektebi	3	Orta
Sivas	Erkek Sanayi Mektebi	4	İlk
İzmir	Erkek Sanayi Mektebi	3	Orta
Konya	Erkek Sanayi Mektebi	4	Orta
İstanbul	Erkek Sanayi Mektebi	4	Orta
Bursa	Erkek Sanayi Mektebi	4	Orta
Diyarbakır	Erkek Sanayi Mektebi	3	İlk
Kütahya	Sanayi ve Ziraiye Yurdu	-	-
Kastamonu	Erkek Sanayi Mektebi	5	İlk
Gümüşhane	Erkek Sanayi Mektebi	5	İlk
Edirne	Erkek Sanayi Mektebi	3	İlk
Ankara	Erkek Sanayi Mektebi	4	İlk
Aydın	Erkek Sanayi Mektebi	3	Orta

Sivas, İzmir, Kastamonu, Konya, İstanbul, Bursa, Edirne, Diyarbakır, Ankara sanayi mekteplerinin kuruluşları II. Meşrutiyet Dönemindedir. 1923–1924 öğretim yılında Milli

Sınırlarımız içinde kalan bu topraklarda 157 öğretmen ile 976 öğrenci bulunmakta idi (Kılınç, 2013).

5.3.1. Ticaret Okulları

1923–1924 öğretim yılında İktisat Vekâletince idare edilen 4, Vilayetçe idare edilen 1 olmak üzere 5, ticaret okulu da bulunmaktaydı. Bu okullar 1924 yılından sonra öğretim süreleri ve programları bakımından yenilenmiştir. Ticaret okulları Cumhuriyetin ilk yıllarında, İktisat Vekâleti'ne bağlı iken 1927 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış, programları ve öğretim süreleri değiştirilmiştir. 1933 yılında ise 2 yıl süreli Ticaret liseleri açılmıştır (Kılınç, 2013).

Ticaret okulları (orta öğretim düzeyinde) şunlardır: (Kılınç, 2013).

Samsun İstiklal İlk Ticaret Mektebi 1924

Trabzon Ticaret Okulu (Yüksek Ticaret Mektebi) 1924

İzmir Ticaret Okulu (Lisan ve Ticaret Mektebi) 1924.

İstanbul Ticaret Okulu (Yüksek dereceli Ulumu Aliye ve Ticariye Okulu) (1921-1925)

Ankara Ticaret Okulu (Ameli Ticaret Mektebi) 1924

Adana Ticaret Okulu (Ameli Ticaret Mektebi) 1924

5.3.2. Kız Sanat okulları

Üsküdar ve Çapa Kız Sanayi Mektepleri

Bursa'da Kız Hayat Mektebi,

Kayseri'de ve Konya'da Ticaret Mektebi,

İzmir'de sepetçilik- çiçekçilik mektebi,

İstanbul'da Kız ve Erkek Hayat Mektebi,

Mersin'de Ticaret Mektebi,

Erzurum'da Kız Sanayi Mektebi gibi okullar Cumhuriyet öncesi dönemde açılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurslar yaygın olarak açılmıştır. Kız sanat okullarından Türkiye Cumhuriyeti'nin açmış olduğu ilk enstitü, İsmet Paşa Kız Enstitüsü (1928) adı altında Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı bir okul olarak açılmıştır (Kılınç, 2013).

5.3.3. Cumhuriyetin ilk yıllarında Yüksek Dereceli Mesleki ve Teknik Okullar

Bu okullar aşağıda verilmiştir: (Kılınç, 2013).

İstanbul Yüksek Mühendis Okulu 1922 (Hendese-i Mülkiye Mektebi-1883) (Mühendis Mektebi Âlisi)

Yüksek Ticaret Okulları –İstanbul, Ankara 1925

Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu 1934

İstanbul (Yıldız) Teknik Okulu 1937

Zonguldak Maden Teknik Okulu 1937

Ankara Erkek Teknik Öğretmen Okulu 1937

5.3.4. Diğer Meslek Okulları

Bazı meslek dallarında açılan diğer meslek okulları şunlardır:

Adliye Meslek Mektebi (1924), İmam Hatip Mektebi (1924), Zabıta Belediye Memurlar Mektebi (1925), Hastabakıcı Mektebi (1925), Amali Hayat Mektebi (1925), Şehir Bandosu Mektebi (1927), Balıkçılık Mektebi ve Enstitüsü (1929), Türk Tezyini Sanatlar Mektebi (1929), Halk Dershaneleri (1929), Hayvan Sağlığı Küçük Sıhhiye Memurları Mektebi (1939), Meyvecilik ve Fidancılık Mektebi (1931), Tiyatro Meslek Mektebi (1931), Çocukları Kurtarma Yurdu (1932), İtfaiye Memurları Mektebi (1937) (Turan,1996).

5.4. Atatürk Dönemi Meslek Okulları ile İlgili İstatistik

Tablo. 4'de 1923-1938 yılları arası meslek okulları okul, öğretmen, öğrenci sayıları verilmiştir.

Tablo. 4 Eğitim Öğretim Yılı Okul Sayısı Öğretmen Sayısı Öğrenci Sayısı (Kuşçi, 2021)

Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen	Öğrenci
1923-1924	44	258	4.019
1924-1925	44	589	3.376
1925-1926	33	500	2.702
1926-1927	14	262	1.740
1927-1928	18	307	2.332
1928-1929	20	298	2.371
1929-1930	22	328	2.689
1930-1931	36	436	3.761
1931-1932	40	423	4.155
1932-1933	39	594	4.976
1933-1934	36	405	4.339
1934-1935	36	469	4.940
1935-1936	36	507	5.772

1936-1937	40	633	6.528
1937-1938	47	705	7.574

Sonuç

Eğitim, devletin temel görevlerinden biridir ve bu görev, hükümet programlarının uygulanmasıyla yerine getirilir. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren izlenen eğitim politikaları, hükümet programlarından takip edilebilir. Atatürk dönemi sosyal politikalarının merkezinde eğitim yer almış ve bu dönemde milli, bilimsel, laik, öğrencilerin yeteneklerini geliştirecek, çağa uygun eğitim politikaları oluşturulmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, eğitim alanında köklü reformlar yapılmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimde birlik sağlanmış, eski eğitim kurumları tasfiye edilerek yeni ve modern bir eğitim sistemi kurulmuştur. Maarif Kongresi gibi toplantılar, eğitimde yapılacak yeniliklerin temelini atmış, Misak-ı Maarif belgesi ile hükümet politikalarına yön verilmiştir. Bu dönemde milli, bilimsel, laik ve çağa uygun eğitim politikaları benimsenmiş, yeni Türk alfabesi ile birlikte büyük bir okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. Heyet-i İlmiye toplantıları, 1939'dan itibaren Milli Eğitim Şuraları olarak devam etmiş, bakanlığın teşkilat yasaları ve öğretmenlik mesleğinin statüsünü belirleyen yasalara temel olmuştur. Atatürk döneminde mesleki teknik eğitimin devletin eğitim politikasında yer alması önemli bir fark yaratmıştır. Mesleki ve teknik eğitime verilen önem, sanayileşme sürecinde ihtiyaç duyulan nitelikli iş gücünün yetiştirilmesine büyük katkı sağlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında mesleki teknik eğitimle ilgili okul sayısı 50'yi geçmemektedir. Nicelik olarak büyük bir artış görülmemekle birlikte niteliğin artırılması yönünde önemli ölçüde yol alındığı görülmektedir, 1927 yılına kadar mesleki teknik eğitim okulları vilayetlere ve belediyelere bağlı olarak açılırken, 1927 yılında okulların daha sistemli hale getirilmesi amacıyla bu yetkiler Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Teknik personel eksikliği nedeniyle Avrupa'dan uzmanlar getirilmiş ve aynı zamanda yurt dışına da öğrenciler gönderilmiştir. 1934-1936 yılları arasında hazırlanan Mesleki Tedrisatın İnkışafı Planı, bu alanda önemli bir yol haritası olmuştur. 1923-1938 döneminde mesleki ve teknik eğitimi geliştirmek için bazı temel yasalar çıkarılmış, genel eğitimin ve mesleki eğitimin teşkilatlanması sağlanmıştır. Bu dönemde, yaygın eğitim olanakları da kullanılarak mesleki ve teknik eğitimin etkinliği artırılmıştır. Atatürk'ün yönlendirmeleri doğrultusunda, 1920-1938 yılları arasında ulusal bir mesleki-teknik eğitim sistemi kurulmuştur. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren Türkiye'de izlenen eğitim politikaları, dönemin koşullarına uygun olarak ve Atatürk'ün modernleşme hedefleri

doğrultusunda şekillendirilmiştir. Bu dönemde oluşturulan politikalar ve kurumlar, Türkiye'nin gelecekteki eğitim gelişmeleri için bir temel oluşturmuştur. Pratik beceriler ve teknik eğitim vurgusu, mevcut eğitim politikalarını etkilemeye devam etmektedir. Bu politikaların etkinliği ve günümüzdeki yansımaları, eğitim sisteminin mevcut durumu ve geleceğe yönelik beklentiler açısından tartışmaya değerdir. Bugün, Cumhuriyet dönemi eğitim reformlarının etkilerini hala hissetmekteyiz. Ancak, günümüz eğitim sisteminin karşı karşıya olduğu zorluklar ve ihtiyaçlar, yeni düzenlemeleri ve politikaları gerektirmektedir. Eğitimde kalite, eşitlik ve erişim gibi konular, günümüzde hala tartışılmaktadır. Modern teknolojiler ve dijitalleşme, eğitimde yeni fırsatlar sunmakla birlikte aynı zamanda yeni zorlukları da ortaya çıkarmaktadır. Sanayileşme sürecinde önemli olan mesleki ve teknik eğitim, günümüzde nasıl daha etkili hale getirilebilir? Bu alandaki mevcut sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir? Modern teknolojiler ve dijitalleşme, eğitim sisteminde hangi fırsatları ve zorlukları beraberinde getirmektedir? Teknolojinin eğitime entegrasyonunda nelere dikkat edilmelidir? Eğitim politikalarının oluşturulmasında geçmişten alınan dersler ile günümüz ihtiyaçları nasıl dengelenebilir? Sürdürülebilir bir eğitim sistemi için ne tür stratejiler geliştirilmelidir? Cumhuriyet'in ilk yıllarında nicel ve nitel sorunların boyutu Yeni Türkiye'nin kuruluş aşamasında çok daha fazla gayret gerektirdiği gibi günümüzün eğitim sorunları da Yeni Türkiye Yüzyılında aynı şekilde gayreti gerektirmektedir. Eğitimin durağan bir süreç olmamasından kaynaklı eğitimde kaliteyi artırmak ve eşitliği sağlamak için sürekli olarak yeni politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Eğitim politikalarında sürdürülebilirlik ve güncel ihtiyaçların dengelenmesi, gelecekte başarılı bir eğitim sistemi için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, geçmiş reformlardan alınan dersler ve güncel ihtiyaçlar ışığında eğitim politikalarının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Atatürk döneminin eğitim alanındaki ivmesi çağımızın gereği teknolojik altyapının güçlendirilmesi konusunda gösterilmeli, çalışmalar memleketin her köşesini kapsamalıdır. Millilik ilkesinden yola çıkarak her alanda olduğu gibi eğitimde kullanılacak yazılım ve uygulamaların yerli ve milli çözümlerle desteklenmesi teşvik edilmelidir. Mesleki ve teknik eğitimin güçlendirilmesi ve cazibesini artırmak için sektörle iş birliği yapılmalı, iş garantili eğitim programları geliştirilmelidir. Sanayi bölgelerinde, öğrencilerin staj yapabileceği, uygulamalı eğitim alabileceği eğitim merkezleri kurulmalı, mevcut sayı artırılmalıdır. Mesleki eğitim müfredatının, iş dünyasının ihtiyaçlarına uygun olarak sürekli güncellenmesi gerekmektedir. Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarından ve günümüz ihtiyaçlarından yola çıkarak, Türkiye'nin

eğitim sistemini geliştirmek için eğitim politikalarında sürdürülebilirliğin sağlanması, eğitimde uzun vadeli stratejiler geliştirilmesi önemlidir.

Kaynaklar

- Akçakayalıoğlu, C. (1980). *Atatürk (Komutan, Devrimci ve Devlet Adamı Yönleriyle)*. Genelkurmay Basımevi.
- Akkutay, Ü. (1991). *Türkiye’de çıraklık eğitimi*. Erek Ofset.
- Akkutay, Ü. (1996). *Milli eğitimde yabancı uzman raporları (Atatürk dönemi)*. Avni Akyol Kültür ve Eğitim Ümit Vakfı Yayınları.
- Akyüz, Y. (2001). *Türk eğitim tarihi*. Alfa.
- Alkan, C., Doğan, H., & Sezgin, İ. (1998). *Mesleki ve teknik eğitimin esasları*. Alkım Yayınları.
- Başgöz, İ. (2010). Atatürk’ün Eğitim Düşüncesi. M. A. Parlak (Ed.), *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu, 07-09 Aralık 2005* (ss. 7-13). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Bozdemir, S. (1998). Atatürk ve eğitim, Cumhuriyet döneminde eğitimdeki gelişmeler. *Erdem, 11* (32), 439-458.
- Dinç, S. (1999). *Cumhuriyet döneminde yapılan milli eğitim şuraları ve alınan kararların uygulanması (1927-1960)* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Yök Tez.
- Doğan, H. (2019). Mesleki ve teknik eğitimin ilkeleri ve gelişmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 16(1), 167-181. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000941
- Doğan, İ. (2010). *Türk eğitim tarihinin ana evreleri: Kurumlar, kişiler, söylemler*. Nobel.
- Ekşioğlu, S. ve Taşpınar, M. (2019). The development of vocational and technical secondary education in Turkey. *Sakarya University Journal of Education, 9* (3), 615-616. <https://doi.org/10.19126/suje.657776>
- Göksel, B. (1985). Atatürk’ün eğitim konusunda görüşleri ve Misak-ı Maarif. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 1* (3), 922-947.
- Hesapçioğlu, M. (2013). Türkiye’de Cumhuriyet döneminde eğitim politikası ve felsefesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 29* (29), 121-138.
- Karagözoğlu, G. (1985). Atatürk’ün eğitim savaşı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 2* (4), 193-214.
- Karakütük, H. (2021). Türk basınında 1921 Maarif Kongresi. *Troy Academy, 6* (3), 751-776. <https://doi.org/10.31454/troyacademy.953584>

- Kılınç, M. (2013). *Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi (1908–1986)* [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. Yök Tez.
- Kodal, T. (2023). Cumhuriyet döneminde Türkiye’de eğitim politikaları (1923-1960). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 175-202. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1341437>
- Kuşçi, A. (2021). *Türk eğitim tarihi*. Iksad Publishing House.
- Okur, M. (2010). Milli Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında milli ve modern bir eğitim sistemi oluşturma çabaları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 199-217.
- Öztürk, C. (2017). *İmparatorluktan ulus devlete Türk inkılap tarihi*. Pegem Akademi.
- Somuncu, A. (2020). Türkiye’de mesleki eğitim ve istihdam-hayaller beyaz olsa da gerçekler mavi yaka. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24 (1), 177-194.
- Turan, K. (1996). *Ahilikten günümüze mesleki ve teknik eğitimin gelişimi*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- TBMM. (2013). *Hükümetler-programları ve genel kurul görüşmeleri (24 Nisan 1920 – 22 Mayıs 1950)*. (C.1). (Haz.İ. Neziroğlu ve T. Yılmaz). TBMM Yayınları.
- Yıldız, O., & Yıldız, T. (2016). Türkiye Cumhuriyeti eğitim politikaları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 24-41.
- Yıldırım, K. & Şahin, L. (2015). Osmanlı’dan günümüze mesleki eğitimin gelişimi. *Çalışma ve Toplum*, 1 (44), 77-112.